

Аннотация. В статье проанализировано средства украинской народной физической культуры как неотъемлемой части жизнедеятельности молодежи, которые способствуют физическому и духовному развитию человека и обеспечивают рекреацию молодого организма, повышение его работоспособности.

Ключевые слова: физическая культура, молодежь, духовное развитие человека.

Summary. Ukrainian national Physical Training as an integral part of vital functions of youth which contributes to physical and spiritual development of a person and provides recreation of a young organism and increasing of capacity for work are studied in the article.

Key words: physical culture, young people, spiritual development of man.

Надійшла до редколегії 06.10.2011 р.

УДК 378.4(71):378.22:371.13

Павлюк В. І.

РОЛЬ КАНАДСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ У СТАНОВЛЕННІ ТА РОЗВИТКУ СИСТЕМИ БАГАТОРІВНЕВОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

Анотація. Стаття присвячена питанню визначення ролі канадських університетів у становленні та розвитку системи багаторівневої педагогічної освіти в Канаді. Розкрито структуру та специфіку формування навчальних програм з освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавр, магістр, доктор. Виділено перспективні шляхи застосування канадського досвіду організації багаторівневої професійної підготовки майбутніх учителів в університетах для української системи вищої педагогічної освіти.

Ключові слова: система, навчальна програма, глобалізаційні процеси, педагогічна освіта, кваліфікація.

Глобалізаційні та інтегративні процеси, що характеризують світовий освітній простір у ХХІ ст., супроводжуються фундаментальними змінами систем підготовки педагогічних кадрів у багатьох країнах.

Активізація процесів входження в єдиний європейський і світовий ринок праці, формування і зміцнення інтелектуального, культурного, соціального і науково-технологічного потенціалу країн-учасниць Болонського процесу, а також країн Американського континенту детермінують також об'єктивну потребу в оволодінні випускниками вищих педагогічних навчальних закладів України належною конкурентоспроможною загальною і професійною кваліфікацією.

Як відомо, розвиток кожної системи, в тому числі професійної освіти істотно залежить від ступеня взаємодії з більш досконалішими системами. Особливо ця взаємодія необхідна з країнами, які близькі в культурному, ментальному та освітньому аспектах.

У такому контексті *актуальним для нашого дослідження* є вивчення досвіду канадських університетів з організації підготовки майбутніх учителів у системі багаторівневої вищої освіти. Виявлення здобутків та особливостей в організації професійної педагогічної підготовки на різних циклах у канадських університетах, на нашу думку, допоможе кращим чином з'ясувати основні напрями удосконалення вітчизняної вищої багаторівневої педагогічної освіти в ХХІ ст.

У зв'язку з цим автором статті обрано за *мету* – охарактеризувати роль канадських університетів у процесі становлення і розвитку багаторівневої педагогічної освіти та окреслити можливості застосування канадського досвіду організації багаторівневої професійної підготовки майбутніх учителів в українській системі вищої педагогічної освіти.

Зазначимо, що до 1847 року від канадських шкільних учителів не вимагали ані спеціальної освіти, ані сертифікату. Тому основними джерелами підготовки вчителів для шкільної ланки освіти були педагогічні училища [8, 42-43]. Зокрема, педагогічні училища готували вчителів публічних і початкових шкіл. Випускники середньої школи, провчившись у педучилищі один рік, ставали вчителями початкових класів. Щороку педучилища випускали тисячі молодих учителів, які проте мали недосконалу професійну підготовку і яким часто бракувало повноважень приймати самостійні рішення в процесі педагогічної діяльності.

У 1847 році законом Ради освіти Канади в м.Фредеріктон була заснована Педагогічна школа, до якої була прикріплена школа-модель для того, щоб майбутні вчителі могли продемонструвати свої педагогічні здібності, професійні знання, навички та вміння. Такі педагогічні школи згодом стали виникати в різних провінціях країни з метою забезпечення можливості вдосконалення педагогічної майстерності за допомогою переймання досвіду випускників Педагогічної школи іншими вчителями [8, 17].

З 1864 року в першому Провінційному інституті в Новому Брунсвіку стали проводити регулярні щорічні зустрічі вчителів та інспекторів в галузі освіти, на яких висувались і обговорювались ініціативи прогресивних вчителів-практиків щодо покращення стану освіти, педагогічної підготовки та діяльності вчителів. Визнані ініціативи оформлювались як пропозиції до уряду. В 1907 році шкільна рада Ванкувера запропонувала навчання вчителів у вечірній школі.

Кардинальні зміни у системі підготовки канадських учителів відбулися в шістдесятих роках ХХ ст., коли за ініціативою Асоціації вчителів Альберти уряд передав їхню професійну підготовку під контроль

провінційного університету [7, 164]. Педагогічні училища стали педагогічними факультетами (коледжами) університетів, що природно якісно позначилось на професійній педагогічній підготовці студентів. Якщо у педагогічних училищах професійна освіта зосереджувалась переважно на ґрунтовному вивченні шкільної програми і методиці вивчення, то відтепер в навчальні програми на педагогічних факультетах системно вводились й університетські курси з різних дисциплін, зокрема: з філософії освіти, освітньої психології та методики навчання. Але великою мірою навчальні програми носили академічний, а не професійний характер.

Особливості економічної та соціокультурної ситуації в канадському суспільстві у кінці XIX сторіччя вимагало більш інтенсивної підготовки фахівців різних педагогічних профілів, що могло б успішно здійснюватись на базі загальної педагогічної освіти в умовах багаторівневої підготовки.

Необхідна була така система освіти, яка б дозволяла студентам більш точно визначитись з вибором шляху здобуття освіти не лише на етапі вступу до вищого навчального закладу, а й на етапі отримання певних знань (прослуховування відповідних курсів, вивчення програм) з різних наукових галузей професійної освіти. Такою системою мала стати багаторівнева підготовка в галузі вищої освіти.

У кінці XIX – на початку XX століття в канадській вищій освіті з'явився ступінь бакалавра загальних наук, почали пропонуватися магістерські та докторські програми (докторські програми у 1897 році з'явилися спочатку в університеті Торонто, а потім і в інших закладах). Педагогічна наука також зайняла важливе місце в навчальних планах університетів. Причому професійні програми підготовки вчителів з певним освітньо-кваліфікаційним рівнем стали звичайним явищем. [4, 22-23].

У другій половині XX ст. канадське суспільство висунуло перед системою професійної педагогічної освіти ряд вимог, а саме: відповідність знань і вмінь майбутніх учителів потребам і реаліям педагогічної діяльності; підвищення компетентності, необхідної вчителям початкової та загальноосвітньої школи. Одним із напрямів реалізації цих вимог стало знаходження шляхів плідного партнерства між педагогічними факультетами університетів та шкільними педагогічними колективами.

У 70-х роках XX ст. вперше був створений Відкритий університет із телевізійними трансляціями лекцій. Загальна професійна педагогічна освіта в Канаді стала загальнодоступною [8, 23].

Необхідність реформування системи педагогічної освіти Канади у XXI ст., її удосконалення і підвищення рівня якості виникла у зв'язку з глобалізацією та потребою формування сприятливих умов для особистісного розвитку майбутнього вчителя, його соціалізації в суспільному середовищі.

Нині, підготовка вчителів здійснюється майже в п'ятдесяти канадських університетах [11], які стали багатогранними навчальними закладами і надають освітні послуги на локальному, національному та міжнародному рівнях. Серед них найбільш популярними для освітян вважаються університети Саскечеван, Манітоби, Альберти, Вінніпегу, Британської Колумбії, Вікторії, Саймона Фрейза, Квебеку, Нового Брунсвіку, Оттави, Західного Онтарію, Торонто, Святого Томаса, Острова Принца Едварда, Йорку.

Варто зазначити, що педагогічні факультети при університетах є в кожній провінції Канади. Вони охоплюють навчанням практично усю молодь, яка має середню освіту. Для більш ефективної підготовки майбутніх студентів до навчального процесу в університетах при останніх створюються університетські коледжі, які впродовж двох років готують абітурієнтів до вступу в університет. Цим забезпечується рівний доступ до здобуття педагогічної освіти для різних канадських регіонів.

Нагадаємо, що на відміну від інших розвинених країн, у Канаді немає загальнодержавної системи освіти: за конституцією кожна провінція сама займається цією галуззю. Мало не кожен канадський заклад університетського рівня має власний набір вимог до присудження академічних і професійних кваліфікацій (дипломів), які визначаються також законами провінцій та дисциплінами навчання [3].

Тому педагогічні факультети канадських університетів у різних провінціях мають подібну загальну організаційну структуру, але відмінні щодо кількісних компонентів [2]. Так, факультет освіти провінції Альберти складається з чотирьох відділів (політики освіти, початкової та середньої освіти, психології) і має у своєму підпорядкуванні 15 центрів та інститутів [11]. Центри та інститути займаються науковими дослідженнями в таких площинах, як міжнародна освіта, педагогічна освіта, педагогічне консультування, дошкільне виховання, педагогіка, письменність, математика, природничі науки, технологія, психологія, тестування, мовлення, робота з учнями, які мають проблеми зі слухом, тощо. Кожен центр чи інститут прикріплений до відділу, що є частиною педагогічного факультету університету.

Навчальні програми педагогічних факультетів більшості канадських університетів характеризується поширеним набором навчальних дисциплін для здобуття початкової педагогічної освіти, неперервної педагогічної освіти, а також для здобуття наукового ступеня в галузі освіти. Навчальний матеріал в програмах komponується із різноманітними науковими теоріями, моделями та численними видами викладання.

Після успішного завершення навчання на педагогічних факультетах в канадських університетах студентам присвоюються, як і в більшості західних країн, три освітньо-кваліфікаційних ступеня: бакалавра, магістра і доктора [8].

Для отримання ступеня бакалавра (Bachelor's Degree) потрібно навчатися в університеті впродовж 3-5 років (залежно від провінції, кваліфікації та здібностей студентів). Після трьох років навчання надається звичайний ступінь (Ordinary Degree), а після чотирьох років – ступінь „з відзнакою” (Honours Degree). Інколи ступінь „з відзнакою” може бути наданий за гарні результати й після третього року навчання. Диплом з відзнакою відкриває шлях до подальшого навчання за магістерськими програмами.

Програми бакалавра освіти (Bachelor of Education) в канадських університетах розробляються окремо для студентів, які здобувають дошкільну, початкову чи середню освіту, а також освіту дорослого населення. Часто ці програми є комбінованими. Наприклад, навчальні програми бакалаврату педагогічного факультету університету Альберти складаються з таких програм, як: бакалавр освіти, бакалавр освіти (друга освіта), бакалавр країнознавства/бакалавр освіти, бакалавр музики/бакалавр освіти, бакалавр фізичного виховання/бакалавр освіти (початкова), (середня), бакалавр екології людини/бакалавр освіти, бакалавр природничих наук (природничі науки та освіта)/бакалавр освіти (середня освіта) [8, 87].

Зазначимо, що для вступу на програму бакалавра освіти необхідно закінчити допрофесійний семестр в будь-якому університеті чи коледжі та отримати щонайменше 24 кредити. Причому педагогічні факультети університетів Канади дають рекомендації щодо вибору курсів під час допрофесійного року навчання.

Слідуючи принципам мобільності та портативності педагогічні факультети канадських університетів все частіше передбачають для студента можливість трансферу між навчальними бакалаврськими програмами. Ті студенти, які навчалися за бакалаврською програмою в одному університеті, при бажанні можуть продовжити навчання за тією ж програмою в іншому університеті, але при цьому вони повинні отримати згоду деканату факультету, отримати офіційне підтвердження про зарахування курсів, які вони вивчали в попередньому навчальному закладі, а також акцепцію кредитів педагогічного факультету обраного університету.

Кожна успішно завершена програма бакалаврату в галузі освіти дає можливість отримання сертифіката вчителя в певній провінції Канади. Випускнику університету надається сертифікат вчителя за рекомендацією університетського педагогічного факультету, на якому він навчався. Існує вимога щодо обов'язкового однорічного навчання на педагогічному факультеті університету тієї провінції, де майбутній учитель має намір проходити сертифікацію. Сертифікати вчителя провінцій Канади видають директори “Бюро з сертифікації вчителів та розвитку освіти уряду провінції” (Teacher Certification and Development of Education Provincial Government) громадянам Канади після отримання ступеня бакалавра освіти.

Щоб стати магістром (Master's Degree) в Канаді необхідно мати ступінь бакалавра та потрібно провчитися в канадських університетах ще якнайменше рік та написати дослідницьку чи практичну дипломну роботу.

Навчання за програмами освітньо-кваліфікаційного рівня магістр освіти передбачає удосконалення компетентностей вчителя (педагога) в окремих галузях науки, поглиблення навичок і вмінь з викладання окремих дисциплін (шкільних предметів), дослідження педагогічної практики, теорію розвитку навчального планування та адміністрування. Магістерські програми формуються відповідно до педагогічних інтересів, навчальних планів, проблем і запитів, шкільної професійної практики, нових здобутків педагогічних наук та необхідності впровадження новітніх освітніх технологій.

Педагогічні факультети університетів Канади пропонують *програми магістра освіти* (Master of Education) двох видів: магістр освіти на основі дипломної роботи (MEd thesis-based) і магістр освіти на основі освоєння курсів (MEd course-based) [8, 102].

Програма MEd thesis-based спрямована на розширення бази знань педагогів відповідно до їхньої практики в майбутньому. Програма MEd course-based розрахована на вчителів, які працюють, і передбачає відвідування великої кількості курсів у післяобідній час. Обидві зазначені магістерські програми створюються для освітян, які зацікавлені у поглибленому вивченні методики розвитку навчальних програм, викладання та педагогіки.

Для отримання ступеня магістра освіти на основі дипломної роботи студенту необхідно успішно закінчити 7 навчальних курсів, пропонованих в навчальній програмі, з загальною кількістю кредитів – 21 (кожен курс оцінюється трьома кредитами), та підготувати і успішно захистити власну дипломну (наукову) роботу, що оцінюється 9 кредитами. Для отримання ступеня магістра освіти на основі освоєння курсів необхідно успішно закінчити 9 навчальних курсів, пропонованих в навчальній програмі, з загальною кількістю кредитів – 27 (кожен курс оцінюється трьома кредитами), та пройти наукову практику, що оцінюється 3 кредитами.

Загалом, максимальний час, відведений в канадських університетах для освоєння програми магістра освіти на основі дипломної роботи, становить 4 роки, а для освоєння програми магістра освіти на основі освоєння курсів, становить 6 роки.

Специфічною відмінністю навчання на освітньо-кваліфікаційних рівнях бакалавра і магістра є те, що між бакалаврськими програмами студент може здійснити трансфер, а між магістерськими програмами не має такої змоги.

Для отримання докторського ступеня (Doctor's Degree) в канадських університетах потрібно присвятити ще якнайменше три роки навчання і не менше року практичної діяльності у студентському містечку [4].

Педагогічні факультети університетів в Канаді пропонують для вчителів *програми доктора філософії* (Doctor of Philosophy) та *доктора освіти* (Doctor of Education) [8, 118].

Програми доктора філософії пропонуються для тих освітян, які бажають і мають схильність займатися науковими дослідженнями та викладанням у вищих навчальних закладах за спеціальністю: психологія освіти, консультування з питань психології, шкільна психологія, спеціальна освіта, когнітивні здібності та оцінювання, освіта дорослих, лідерство та управління в освіті, освіта корінного населення, теоретичні та культурні, а також міжнародні аспекти в освіті. Дані програми передбачають розвиток в освітян бази наукових знань, дослідницьких навичок та вмінь, підготовку до професійної діяльності з дорослими з обраної спеціальності.

Програма доктора філософії передбачає як мінімум дворічне навчання на стаціонарі, а також реєстрацію на курсах та отримання мінімум 9 кредитів за семестр. Деякі програми, наприклад, "шкільна психологія" передбачають ще додатково інтернатуру впродовж одного року.

Програми доктора освіти пропонуються педагогічними факультетами канадських університетів для тих педагогів, які бажають вивчати культурний, філософський, економічний, історичний, політичний та соціальний аспекти освіти на локальному, національному та міжнародному рівнях, а також цікавляться навчальними планами, дидактикою та педагогікою, управлінням в освіті, розвитком канадського та міжнародного освітнього простору. Дані програми готують спеціалістів для діяльності в управлінні освітою, на керівних посадах у шкільній системі, коледжах, факультетах освіти педагогічних коледжів, урядових агенціях і професійних організаціях та асоціаціях.

Компонент дослідження в програмі доктора на відміну від програми доктора філософії більше орієнтований на практику.

Програма доктора освіти передбачає як мінімум 1 рік стаціонарного навчання, а також реєстрацію на курсах та отримання мінімум 9 кредитів за семестр "осінь-зима", 6 кредитів під час семестру "травень-червень" та 6 кредитів – в семестрі "липень-серпень"

Навчальні програми для отримання ступеня доктора філософії або доктора освіти являють собою індивідуальні програми, які створюються педагогічними факультетами університетів з максимальною відповідністю вимогам та інтересам аспіранта. Кількість та назви курсів, які він має освоїти, визначається спеціальною науковою комісією на основі отриманої магістерської освіти та вимог щодо дисертаційного дослідження, яке є основним компонентом докторської навчальної програми.

Процедура зарахування студента (майбутнього аспіранта) на програму як доктора філософії, так і доктора освіти передбачає реєстрацію його спочатку як тимчасового кандидата. Після складання обов'язкового усного кандидатського іспиту, під час якого оцінюються знання аспіранта зі спеціальності та здатність його здійснювати дослідження на науковому рівні, статус "тимчасовий кандидат" замінюється на статус "кандидат на доктора філософії" або "кандидат на доктора освіти" аж до завершення ним наукового дослідження та публічного захисту своєї наукової роботи.

Максимально можливий час, який відводиться аспіранту для завершення програми доктора філософії чи то доктора освіти становить 6 років.

Таким чином, сучасна багаторівнева система педагогічної освіти в Канаді надає широкі можливості для задоволення освітніх потреб громадян, забезпечує фундаментальність загальноосвітньої, фахової та наукової підготовки педагогічних кадрів, а також підвищує соціальний захист на ринку праці і в умовах конкуренції в канадському та світовому освітньому просторі.

Навчальні програми всіх освітньо-кваліфікаційних рівнів канадської системи педагогічної освіти (бакалавр, магістр, доктор) гармонійно поєднують в собі академічну і професійну спрямованість, що базується на оптимальному поєднанні навчального часу і необхідних курсів для вивчення предметів загальноосвітнього та фахового напрямку, забезпеченні інтеграції теорії та практики здійснення педагогічної діяльності. Організація педагогічної практики, якій відводиться значне місце в усіх навчальних програмах, поділяється на педагогічну практику вступного професійного семестру та прогресивного професійного семестру і передбачає вивчення теоретичних курсів і практичну діяльність безпосередньо у шкільному середовищі з метою якнайкращого формування знань, вмінь та навичок педагогічної діяльності майбутнього вчителя.

При зазначеній організації багаторівневої педагогічної освіти в канадських університетах випускники стають більш підготовленими до вчительської праці, оскільки в середньому 40 % студентів повної форми навчання мають можливість ще в університетські роки працювати неповний робочий день, а 70% студентів неповної форми навчання регулярно працюють [5, 99].

Науковий аналіз розвитку і ролі канадських університетів щодо питання реалізації багаторівневої педагогічної освіти дозволяє розглядати університетську освіту в якості провідного фактора в реалізації інтегративних зусиль нації, який здійснює направляючий вплив на формування тенденцій світового освітнього простору.

Загалом, характерними у розвитку канадської університетської багаторівневої педагогічної освіти в ХХІ ст. є наступні моменти. По-перше, університети стають більш спеціалізованими, підвищується їх кооперація з іншими навчальними закладами. По-друге, навчальні програми постійно раціоналізуються. По-третє, університети все частіше об'єднуються в університетські консорціуми в рамках концепції “світового університету”. Зазначимо, що ідея створення міжнародного університету виникла в світовому університетському освітньому просторі ще на початку ХХ ст. і отримала своє перше втілення в Каліфорнії (США) в 1982 році на основі інтернаціональної інформаційної мережі. Такого роду освітній консорціум був спрямований на забезпечення зв'язку існуючих освітніх інститутів різних країн, орієнтований на перспективу забезпечення рівного доступу до знань та високого рівня освіти для студентів різних субкультур [5].

Для порівняння в Україні згідно із законодавством [1, стаття 6] на сьогодні встановлено такі освітньо-кваліфікаційні рівні вищої освіти: молодший спеціаліст (неповна вища освіта), бакалавр (базова вища освіта), магістр або спеціаліст (повна вища освіта). Крім того, після захисту дисертацій здобувачам може присвоюватись науковий ступінь кандидата або доктора наук.

Згідно з Концептуальними засадами розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський простір, затвердженими Наказом Міністерства освіти і науки (МОН) №998 від 31.12.2004 р. [11] передбачається, що з 2010 року підготовку педагогічних кадрів в Україні будуть здійснювати педагогічні коледжі, педагогічні університети, класичні університети та інші вищі навчальні заклади за умови виконання ними вимог галузевих стандартів вищої педагогічної освіти. Тобто, посилюється роль вітчизняних університетів у системі багаторівневої підготовки педагогічних кадрів [12].

Передбачається також, що підготовка педагогічних працівників з вищою освітою (без присвоєння наукового ступеня) буде здійснюватися за освітніми рівнями “базова вища освіта” і “повна вища освіта” та освітньо-кваліфікаційними рівнями бакалавра і магістра. Тривалість підготовки бакалавра з урахуванням особливостей – 3-4 роки, магістра – 1-2 роки. При поєднанні двох складних за змістом спеціальностей тривалість підготовки магістра може бути збільшена МОН не більше ніж на 1 рік.

У зв'язку з зазначеним, прогресивний досвід організації канадської багаторівневої системи педагогічної освіти, що базується на таких постулатах: демократизм, полікультурність, професіоналізм, мобільність, доцільно використати в українській системі професійної підготовки майбутніх учителів, зокрема в питанні тривалості навчання, місця педагогічної практики в навчальних програмах та науково-методичного забезпечення різних рівнів освітньо-кваліфікаційних рівнів: бакалавр, магістр, доктор.

Література

1. Закон України “Про вищу освіту” // ВВР України, 2002. – №20, ст.134 (із наступними змінами).
2. Видишко Н. В. Педагогічна зорієнтованість вищої освіти в Канаді / Н. В. Видишко // Наукові записки. — Вінниця, 2007. — №21. — С.307–310.
3. Видишко Н. В. Структура вищих навчальних закладів у Канаді / Н. В. Видишко // Педагог професійної школи : зб. наук. пр. Вип. 8 / АПН України, Ін-т пед. освіти і освіти для дорослих АПН України, Київ. проф.-пед. коледж ім. Антона Макаренка ; [редкол.: Абашкіна Н. В. та ін.]. – Київ : Науковий світ, 2007. – С.283–287.
4. Карпинська Л.О. Формування професійної майстерності майбутніх учителів у системі вищої педагогічної освіти Канади: Дис. ... канд. пед. наук / Лілія Олексіївна Карпинська ; Південноукраїнський пед. ун-т ім. К.Д. Ушинського. – Одеса, 2005. – 194 с.
5. Келли Дж. Образование в Канаде: современное состояние и тенденции развития / Дж.Келли, Р.Данко, Е.Корзинский // Педагогика.–2000.–№1.–С.93–100
6. Лаенз, Джон. Система професійної підготовки вчителів у Канаді / Джон Лаенз // Освіта і управління. – 1997. – т.1. – ч.4 – С.163-169.
7. Левченко М. Підготовка вчителів початкової ланки в Канаді (Історичний аспект) // Початкова школа. – 1997.–№4.– С.42-44.
8. Мукан Н.В. Система професійної підготовки майбутніх учителів загальноосвітніх шкіл в університетах Канади / Н.В. Мукан / Національний ун-т “Львівська політехніка”. — Л. : НУ “Львівська політехніка”, 2006. — 140с.
9. Hamel, T.,& Laracque M.-J. (2002). Observations from Quebec: the emergence of a research culture in education through legitimacy and universalisation, 1940-2000. *European Educational Research Journal*, 1 (1), 99-117.
10. Концептуальні засади розвитку педагогічної освіти України та її інтеграції в європейський процес // Наказ Міністерства освіти та науки України №998 від 31 грудня 2004 року. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/education/average/topic/rozv/knc.doc>.
11. Система образования в Канаде. Университеты Канады http://www.directtalk.ru/canada_un_ed.shtml.
12. Стратегія та сучасні тенденції розвитку університетської освіти України в контексті Європейського простору вищої освіти. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mon.gov.ua/main.php?query=education/higher>.

Аннотція. Стаття розкриває роль канадських університетів в формуванні і розвитку системи багаторівневого педагогічного образования. Розкрито структуру і специфіку формування учебных программ

из образовательно-квалификационных уровней: бакалавр, магистр, доктор. Выделены перспективные пути применения канадского опыта организации многоуровневой профессиональной подготовки будущих учителей в университетах для украинской системы высшего педагогического образования.

Ключевые слова: система, учебная программа, глобализационные процессы, педагогическое образование, квалификация.

Summary. *This article is devoted to the role of Canadian universities in the light of establishment and development of the multi-level pedagogical education in Canada. The structure and peculiarities of educational programs formation on educational-qualified levels are opened. There are: bachelor, magister, doctor. The perspective ways of Canadian organization experience were pointed out, the ways of multi-level professional trainings for future teachers in universities and their application to the Ukrainian system of high pedagogical education.*

Key words: system, educational program, globalization processes, pedagogical education, qualification.

Надійшла до редколегії 02.08.2011 р.

УДК: 378.56.371+372.03

Пальшкова І. О.

ОРГАНІЗАЦІЯ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ В НАРОДНИХ ПОЧАТКОВИХ ШКОЛАХ УКРАЇНИ В II ПОЛОВИНІ XIX – НА ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Анотація. *У статті розкрито особливості організації навчального процесу в народних початкових школах України в II половині XIX – на початку XX століття. Акцентовано увагу на таких аспектах: впровадження нових методик викладання, використання на уроках наочності, стан програмно-методичного забезпечення, організація державного інспекторського контролю за роботою народних шкіл.*

Ключові слова: освіта, народна початкова школа, вчитель народної початкової школи.

Аналіз багатьох наукових праць учених і педагогів-практиків дореволюційного періоду засвідчують, що однією з основних освітянських проблем минулого був розвиток народної початкової освіти. Досягнення національної школи спираються на досвід роботи народних шкіл II половині XIX – початку XX століття, а саме організацію в них навчального процесу. Сучасні українські дослідники вважають народну початкову освіту складовою частиною національної культури українського народу.

Мета статті – розкрити особливості організації навчального процесу в народних початкових школах України в другій II половині XIX – на початку XX століття.

Видатними представниками російської педагогіки II половині XIX – початку XX століття були В. Вахтеров, Н. Вессель, В. Водовозов, П. Каптерев, Н. Пирогов, К. Ушинський та ін., які займалися розробкою проблеми початкової освіти, а саме вирішенням питання про те, в чому полягають сутність і ідея початкової освіти. По ряду теоретичних питань їх погляди були різні, але загальною для передових педагогічних ідей була спрямованість на гуманізацію, демократизацію та модернізацію початкової освіти. В кінці XIX – початку XX століття було змінено сутність понять «освіта», «початкова освіта», що визначило новий підхід до цілей і завдань, обсягу і змісту, форм і методів навчання в початковій народній школі.

Бачачи в народній школі перший ступінь однакової для всіх початкової загальної освіти, М. Бунаков, М. Корф, Л. Толстой організували початкові школи нового типу та розробляли методику навчання, видавали підручники та посібники для вчителів, були вчителями-практиками. Рішуче протестуючи проти схоластичних основ казенної педагогіки, вони проводили велику дослідну роботу по впровадженню нового змісту і нових методів навчання, намагаючись їх обґрунтувати даними психологічної науки про вікові особливості молодших школярів. Методами навчання займалися В. Вахтеров, В. Водовозов, М. Демков, П. Каптерев та ін.

Важливу роль у розвитку початкової народної школи та початкової освіти передові діячі народної освіти кінця XIX – початку XX століття (М. Корф, В. Чарнолуський, М. Чехов та ін.) відводили земській школі, підкреслюючи її суспільно-прогресивну спрямованість. «Незважаючи на вкрай тяжкі зовнішні умови, в особі земської школи країна отримала такий життєвий тип навчального закладу, який по своїй суті повинен бути поставлений чи не на найперше місце в історії всього нашого пореформеного освітньої справи. Безсумнівно, що педагогічна постановка земської народної школи справила велике вплив не тільки на всі інші категорії початкових шкіл, не виключаючи і «сразкових» училищ самого міністерства народної освіти, а й на вищі типи навчальних закладів» [205, 93].

На початку XX століття в Росії і на територіях підросійської України склалася досить строката і заплутана система народної освіти: існувало понад 20 типів різних шкіл (державні, приватні; платні, безплатні; конфесійні, світські, чоловічі, жіночі). Ця система характеризувалася неузгодженістю навчальних планів початкових і середніх шкіл, а також наявністю шкіл-тупиків.

Вважаємо необхідним зауважити, що початкова освіта з 1864 р. працювала згідно з «Положенням про початкові народні училища». Початковими народними училищами вважались елементарні школи всіх відомств: церковнопарафіяльні, міністерські, земські, залізничні; міські, сільські, а також ті, що утримувались казною, товариствами або приватними особами. Вказані навчальні заклади утворювали